

La batalla d'Alger, la posteritat no és maniquea

Pere Antoni Pons

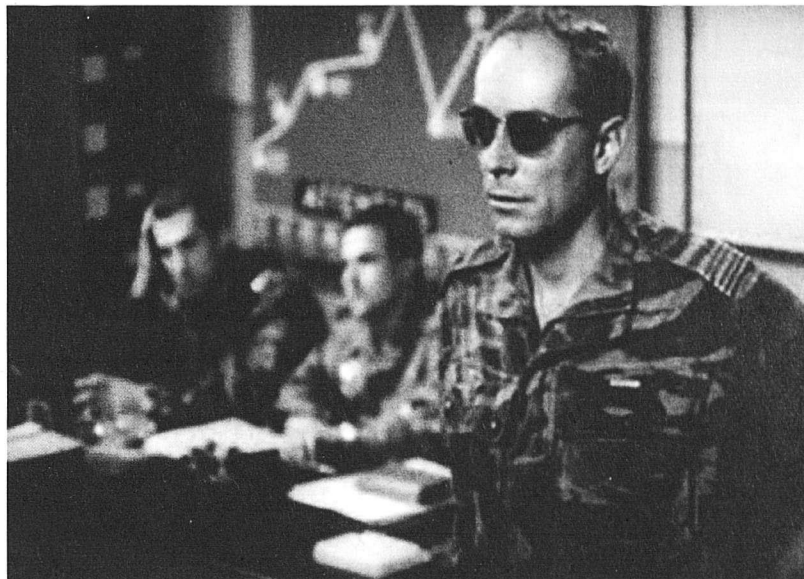
Vista quaranta tres anys després d'haver estat filmada, *La batalla d'Alger* de Gillo Pontecorvo sorprèn, abans que res, per la seva capacitat de relatar, sense simplificacions propagandístiques ni maniqueïsmes tendenciosos, un dels esdeveniments que més profundament marcaren els anys 50 i 60: les lluites del Front Nacional d'Alliberament contra l'administració colonial francesa per aconseguir la independència d'Algèria.

És cert que, avui en dia, la complexitat ideològica i els claroscurs morals són dos atributs que es pressuposen en totes aquelles pel·lícules que aspirin a ser alguna cosa més que un simple pamflet. Tenint en compte, però, la furiosa i sovint poc ponderada ideologització que vivia l'esquerra arreu del món occidental a finals de la dècada dels 60, l'aposta intel·lectual i cinematogràfica de Gillo Pontecorvo (ell mateix un comunista declarat) pren, retrospectivament, uns aires gairebé de poesia.

No oblidem que la pel·lícula és del 1966, quan el maoïsmes i el trotskisme (i qualsevol altra ideologia més o menys revolucionària) ja amaraven totalment bona part de la intel·lectualitat europea, i fins i tot començaven a infiltrar-se en la filmografia de figures tan insignes com Jean-Luc Goddard. Per entendre les dificultats amb què es degué topar Pontecorvo per exposar la seva visió gens pamfletària ni reduccionista del procés d'independència algeriana, n'hi haurà prou de dir que, quan *La batalla d'Alger* va ser projectada l'any 70 i escaig a la Universitat de Berkeley, un dels gresols de la contracultura nord-americana, els estudiants espectadors decidiren obviar tots els matisos evidents que presentava el film i, en pla hooligan desbocat, es dedicaren a xiular els malvats militars francesos i a aplaudir els herois de l'FLN cada vegada que uns i altres apareixien en pantalla, establint un paral·lelisme tan tosc com interessat amb el que llavors estava succeint al Vietnam.

Amb això no vull dir que, en el conflicte polític d'Algèria, no hi hagués un bàndol que tengués molta més raó que l'altre. Evidentment, la política colonial francesa —rapinyaire, violenta, opressora— feia del tot justificable l'afany dels algerians per aconseguir la llibertat. Ara bé: el cinema (i l'art en general) tenen el deure —sempre— d'anar més enllà de les veritats ideològiques, polítiques i històriques, més o menys classificables en termes de bons i dolents, i mostrar la veritat humana, plena de grisos morals sovint impossibles de destriar.

L'estratègia de Pontecorvo per no sucumbir al maniqueïsmes i donar una visió complexa d'aquells fets va ser simple però perfectament eficaç. Primer de tot, va optar per explicar la història usant una estètica gairebé documental, la qual li permeté mostrar amb un distanciament analític l'actitud i els procediments operatius d'un i altre bàndol: les metilloses i sovint innovadores tàctiques que l'FLN feia

servir per realitzar els seus atemptats indiscriminats i sanguinaris, i els mètodes de tortura emprats per les autoritats franceses per fer cantar els algerians rebels detinguts. D'aquesta manera, Pontecorvo aconsegueix transmetre a l'espectador el caos amoral d'una situació en què, més enllà dels ideals teòrics, tothom acabava participant d'una dinàmica cruel i criminal. Respecte d'això, és especialment memorable l'escena en què tres dones algerianes, vestides i maquillades com a franceses per tal de sortejar l'apartheid que dividia Alger entre la luxosa part europea i la miserable casbah o barri àrab, fan esclatar tres bombes en tres zones d'oci franceses, massacrant centenars de colonitzadors innocents, dels quals els pocs que sobreviuen es proven de venjar, després, apallissant una pobra criatura algeriana.

Només a còpia de verisme documental i analític, però, a la pel·lícula li faltaria ànima, el toc d'humanitat que converteix els ideals en un assumpte concret i tangible. Per això Pontecorvo, i el seu guionista Franco Solinas, focalitzen les idees d'un i altre bàndol en dos personatges magnífics: l'activista Omar Alí La Pointe, valent i sacrificat, i el coronel Matthieu, comandant de les tropes franceses enviat pel govern de París a Alger per tal de sufocar la rebel·lió, el qual es veu abocat a justificar la tortura, embrutant així un historial exemplar, en el qual destaca el fet d'haver format part del moviment de la resistència que, durant la II Guerra Mundial, va combatre l'ocupació nazi de França.

A un nivell estrictament cinematogràfic, *La batalla d'Alger* segueix sent, tot i els quaranta anys que li han passat per damunt, una excel·lent pel·lícula, sobretot perquè Pontecorvo sabé complementar el to verista i analític, de documental objectiu, amb un alè èpic que commou i un ritme de thriller que, encara ara, enrampa. ■